

עין משפט נר מצוה
יג א מיי פ"ו מהל' מלכים הל"ו: יד ב מיי פ"ו מהל' מ"ש הל' טו סמג עשין קל' טוש"ע יו"ד ס' רלז עפ"י ככ: בז ג מיי שם הל"ז טוש"ע שם ספ"י כג: בז ד מיי שם הל"ה טוש"ע שם ספ"י כ: יז ה מיי פ"ו מהל' מלכים הל"ו: יח ו מיי שם הל"ז: יט ז מיי פ"ה מהל' כללים הל"ה סמג לאזין רפא טוש"ע יו"ד ס' רלז ספ"א ווע"ג: כ ח ט מיי פ"ו מהל' מ"ש הל"ט סמג עשין קל' טוש"ע יו"ד ס' רלז עפ"י כז: כא י מיי פ"ג מהל' ק"ש הל"ז סמג עשין יח טוש"ע אר"ח ס' ע"א ספ"י וטוש"ע יו"ד סימן שסו ספ"ג ג ו: כב כ טוש"ע אר"ע ס' טו ספ"י יא ווע"י ככ: כג: כד ל ז מיי פ"ב מהל' נדרמות הל"ט: כה ט מיי פ"ו מהל' כללים הל"ד סמג לאזין רפ טוש"ע יו"ד ס' רלז עפ"י כז:

סמל פאר אומות כרם של בי

תוספות שאנץ

זאת אומרת כרם של בי שותפין לאו דוקא נקט זאת אומרת דאמתני' לא קאי אלא הני אמוראי דבי מדרשא דלא בעו לשנויי הכי סבירא להו הכי: וה"מ שתיס כנגד שתיס ואחת יוצאה זנב כזה. ולהכי נקט שתיס כנגד שתיס דסבי' להי כמ"ד בברכות כרם רבעי שאין ערלה נהוגת בנטיעה אחת אלא בכרם שלם.
חורגתא הגדילה בין האחין אסורה להנשא דהאין פ"ה בת איתור הגדילה בין בני הבעל שיש לו מאשה אחת דאיתחזיא כי אחיתורו מי שאינו מכיר ביה סבור שנשא אחתור. ולא היא דחורגתא קלא אית לה ומותרת.
ותי' לר"י דאמר בירושלמי אשת (חורגן [חמין] אסורה מפני מראית העין וכמאן אחאי וצ"ל דאיתור כ"י אליעזר בן יעקב.
ור"י אומר דאפי' למסקנא דהכא אתי שפיר דהאי חורגתא כשישא גדילה בין האחין יודיעין העולם שאינה אחותם אבל אשת (חורגן) [חמין] שאינה עומדת אצלו אין נותנין העולם לב להבחין אי"כ (איכא לאו כיון) [אתר] למימר] שמשוהו של זה אמו של זה.
אבל אמרי' בירושלמי החורג והחורגת שגדלין זה עם זה אסורין לינשא ר' חנינא בן יודן א"י יתנסבין באחוראי דלא חכמי' להון פ"י ינשאו עצמן במקום שאין מכירים אותן וחולק על תלמוד שלנו שמתירן בלאו הכי:

מג:

מעצירות שצידו. והאי אית ליה למיהדר משום הירא ורץ הלכז: **תלמוד לומר אשר נטע**. מדלא כתיב אשר כרם נטע דרוש ציה נמי נטע מכל מקום ואפי' אינו כרם שהרי לא הזכיר כרם עדיין: **תלמוד לומר כרם**. דדמי לכרם ופחות שצרכמים חמשה גפנים הם: **כרם כמשמעו**. ולא שאר אילנות: **חיללו**. משמע מיעוטא לזה ולא לאחר: () **כלן בהרכב איסור**. צרייתא בהרכב איסור מין בשאינו מינו ומעטיה קרא כדמעט [ע"א] ולא חנכו גצי בית פרט לגזלן: **מבידך**. שוּפָף [הזמורה או היחור] צאריך: **מרכיב**. שנוקב האילן ונוטל מן הכך שבנפני האילן ותוחז לתוכו ועושה ענף בתוך הנקב ונושא ממין אותו אילן שנוטל ממנו. וישראל מותר להרכיב משני אילנות זה פירותיו גסין וזה פירותיו דקין דהוו ממין אחד זה צוה: **האי בהרכב היסר**. דאוקמת ממתי' זה היכי דמי דחוזר מפני חילול ההרכבה: **אי נימא ילדה צילדה**. שאף זו שבקרקע שהרכיב את הענף זה נטיעה היא ועדיין לא הגיעה לשנה רביעית לחללה הא' לאו משום הרכבה הדר דכלאו הרכבה נמי צעי למיהדר מן המלחמה משום ילדה ראשונה: **צוקינה**. שכבר נתחללה: **שסיצה**. לשון נלחו צסצך (בראשית כג). שעשאה ענף צוקינה: **צטלה לגצי וקינה**. ואינה חייבת צערלה ואין צה דין רבעי וכי תנן במסכת ערלה דמרכיב חייב צערלה () [וקינה] צילדה תנן שאף אותו ענף חייב צערלה ואע"ג שקלצו מוקינה נעשה עכשיו ילדה שזו היא נטיעתו: **לעולם ילדה צילדה**. ודקשיא לך צלל הרכבה נמי צעי למיהדר ממערכי המלחמה אקמייתא: **נגון דנטעה לקמייתא לפייג**. כגון שהיתה פרצה בגדר שדה ונטעה צפרלה לסתום. לשון סוגה צשושים (ש"י ו) גדורה צשושים: **ולקורות**. לקון ממנה קורות וצוה לשתגדל: **ומאי שגא ילדה צילדה**. כי הך ילדה קמייתא דמוקינה היא לענין ערלה () (דלא) צטלה הרכבה זה להפטר מן הערלה כמותה: **הפס**. גצי זקנה לאו צת אילנוכי היא לחזור ולהיות ילדה על שום מחשבה אכל נטע לסייג אי ממליך עלה בתוך שני ערלה לקיימה לפירות חייבת צערלה הילכך ילדה דקא מרכיב בגוה לאכילה חייבת צערלה ואע"ג דלא אימליך אקמייתא הא מיהא לאכילה הוא ומהנינא מחשבה דעיקר ידיה נמי אי הוה חשיב עלה הוה מהני מחשבה ואע"ג דבשעת נטיעה לאו להכי נטעה: **מידי דהוה אעלו מאילינה**. דבשעת נטיעה ליכא כוונה: **ולוקמה צכרם של שני שוספין**. למה לי לשהדורי אשינויא דחיקא צנוטע לסייג ולקורות לוקמה צנוטע לאכילה

מעצירות שבידו אפילו תימא רבי יוסי הגלילי כגון דעבד תשובה ויהב דמי אי הכי הוה ליה לוקח וליהדר כיון דמעיקרא בתורת גזילה אתא לידיה לא: **ומי האיש אשר נטע כרם כו'**: תנו רבנן אשר נטע אין לי אלא נטע לקח וירש וניתן לו במתנה מנין תלמוד לומר ומי האיש אשר נטע כרם אין לי אלא כרם מנין לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מינין תלמוד לומר אשר נטע יכול שאני מרבה הנוטע ארבעה אילני מאכל וחמשה אילני סרק תלמוד לומר כרם

מעבירות שבידו אפילו תימא רבי יוסי הגלילי כגון דעבד תשובה ויהב דמי אי הכי הוה ליה לוקח וליהדר כיון דמעיקרא בתורת גזילה אתא לידיה לא: **ומי האיש אשר נטע כרם כו'**: תנו רבנן אשר נטע אין לי אלא נטע לקח וירש וניתן לו במתנה מנין תלמוד לומר ומי האיש אשר נטע כרם אין לי אלא כרם מנין לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מינין תלמוד לומר אשר נטע יכול שאני מרבה הנוטע ארבעה אילני מאכל וחמשה אילני סרק תלמוד לומר כרם רבי אליעזר בן יעקב אומר כרם כמשמעו לא חילל ולא חיללו פרט למברך ולמרכיב והא' אנן תנן אחד הנוטע ואחד המברך ואחד המרכיב אמר רבי זירא אמר רב חסדא לא קשיא **אכאן** () בהרכבת איסור כאן בהרכבת היתר האי הרכבת היתר היכי דמי אילימא ילדה בילדה תיפוק ל' דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה אלא ילדה בוקינה () והאמר רבי אבהו בילדה שסיבכה בוקינה () במלה ילדה בוקינה ואין בה דין ערלה אמר רבי ירמיה לעולם ילדה בילדה וכגון דנטע להך קמייתא לסייג ולקורות () דתנן הנוטע לסייג ולקורות פטור מן הערלה ומאי שנא ילדה בוקינה דבמלה ומאי שנא ילדה בילדה דלא במלה התם אי מימליך עלה לאו בת מיהדר היא חכא אי מימליך עלה בת מיהדר היא () [דהא מעיקרא לפירי קיימא] מידי דהוה אעלו מאיליהן () דתנן יעלו מאיליהן חייבין בערלה ולוקמה בכרם של שני שותפין דהאי הדר ארדיה והאי הדר ארדיה אמר רב פפא זאת אומרת **הכרם** של שני שותפין אין חוזרין עליו מערכי המלחמה ומאי שנא **מחמשה אחין** ומת אחד מהן במלחמה **ידכולן חוזרין התם כל חד וחד קרינא ביה** אשתו חכא כל חד וחד לא קרינא ביה כרמו רב נחמן בר יצחק אמר במברך אילן בירק והאי תנא הוא () דתניא המברך אילן בירק רבן שמעון בן גמליאל מתיר משום רבי יהודה בן גמדא איש כפר עכו **והחבמים אוסרין כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן הא מני רבי אליעזר בן יעקב היא לא אמר רבי אליעזר בן יעקב התם כרם כמשמעו חכא נמי נטע כמשמעו נוטע אין מברך ומרכיב לא כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב **הילדה** פחותה מטפח חייבת בערלה כל שנותיה דמתחזיא כבת שתא () והני מילי שתיס כנגד שתיס ואחת יוצאה זנב אבל כוליה כרם קלא אית ליה כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר**

משוה מלחמה פרק שמיני סוטה

ודקשיא לך תיפוק לי משום דצעי למהדר משום ראשונה לישי כגון שהנטיעה של ראובן וצא שמעון והרכיב זה להיות פירות הרכבה שלו: **ומאי שגא מחמשה אחין**. צרייתא היא לקמן צפרקין (דף מד.). **כולן חוזרין**. מפני שהיא שומרת יצם לכולם: **קרינא ציה אשסו**. שגא לזה תמייצם: **כל חד וחד לא קרינא ציה כרמו**. המיוחד לו שאין לך זה גפן שאין לשנים חלק זה: **רב נחמן אמר**. הא דקתני ממתי' מרכיב חוזר במרכיב אילן צירק דלא צעי למיהדר משום קמא ואם תאמר מין בשאינו מינו הוא ואימעטא לה הרכבה איסור מולא חיללו פרט למצריך ומרכיב האי תנא הוא דלאר מותר: **כפר עניו**. כן שמה: **הא מני**. דקתני פרט למצריך ומרכיב לאו סתמא היא אלא סיפא דמילתא דצי' אליעזר בן יעקב היא ואפי' הרכבה היתר לא דרז עלה: **פתוסה מטפח**. שהיא שפל קומה ולא תגבה לעולם עד טפח: **כל שנוסיה**. מדרבנן כל הימים ערלה נוהגת זה דמתחזיא כבת שגא והרואה שאוכלין פירותיה אומר שפירות ערלה מותרין: **קלא אים ליה**. הכל אומרים כרם יש לפלוני משונה מכל הכרמים ויודעין שהיא זקינה להכי נקט שמים כו' דסבר לה כמאן דלאר במסכת צרכות (דף לה). כרם רבעי תנן שאין ערלה נוהגת צנטיעה אחת אלא צכרם שלם: **לקריאס שמש**. שאסור לקרות צאצבע אמותיו משום לועג לרש שזה קורא וזה אינו יכול לקרות: **חורגתא**. צת אשתו: **שגדלה צין האחין**. בני השבעל מאשה אחת: **דמתחזיא כי אחסייהו**. מי שאינו מכיר זה ורואה אותה שגדלה אכלו כסבור שהיא אחותו ואומר שנושא אחותו: **לקט שכמה ופאה שעשאן**.

העני גורן שכנים הרבה כאלה ועשה מהן כרי: **הוקצעו למעשר**. מדרבנן דמאן דחזי סבור שגדל צשדהו: **וה"מ צשדה**. שלא ידעו הכל () שנכנסו מעט מעט וסבורין שגדל שם אכל צעיר כל שכניו ראו שכנים על יד על יד ויודעין שהן של לקט שכמה ופאה ופטור מן המעשר דמתניא צספרי' וצא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך צדצר שאין לו צו חלק ונחלה עמך הוא צא ונוטל המעשר ראשון שלו ילא לקט שכמה ופאה שיש לו חלק ונחלה עמך שאף לעניים לויס הם מופקדים כשאר עניי ישראל: **אינה מקדשם אם הורעים**. משום כלאי הכרם דכתיב צהו מקדש המלאה הזרע''. ונראה לי דקסדר כדאמרינן צננחות (דף טו:.) קנצום ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן ניניהו וצכי האי כרם לא גזור רבנן אשאר זרעים: **אכל כוליה כרם**. () גדול שהיא שפלת קומה הואיל וחשיצה גזור עליה: **מת**

מסורת הש"ס

(א) עיין מוס' ר"ה ט: ד"ה מרכיב,(ב) מנחות סט: ע"ש מדרים מ: ע"ש,(ג) [ענין מוספות ע"ו מט. ד"ה שאסן,(ד) ערלה פ"א מ"א,(ה) רש"ל ו' שם מ"ב,(ו) [לקמן מד.],(ח) מוספתא דכלאים פ"א,(ט) צרכות יח,(י) [צרכות מ:],(יג) [ג"ל לאחר ד"ה מרכיב],(ל) [ע"י ר"ה ט:,(מ) רש"ל מ"ז,(נ) [ראה יד כט,] (ס) [צרכים כב,]

תורה אור השלם

- ומי האיש אשר נטע כרם ולא חיללו ילך וישוב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללנה: דברים כ ו
- לעג לרש חרף עשדור שמחו לאיר לא יצקה: משלי יז ה

הגהות הב"ח

- רש"י ד"ה וה"מ וכו' הכל שכנסו מעט:
- ד"ה אכל כוליה כרם כרם גדול:

גליון הש"ס

נב' ולא דא קלא אית ליה. עיין יצמות דף כ"א ע"א מד"ס ומותר:

מוסף רש"י

ילדה שסיבכה בוקנה. ילדה של ערלה שהרכיבה בתוך אילן זקן של היסר (נדרים י.) מות תופס ארבע אמות לק"ש. שאסור לקרות בתוך ארבע אמות שלו משום לועג לרש (נדרות יח.) לקט שכחה ופאה שעשאן בגורן. אע"פ שפטורים מן המעשר, לקטן עני ועשאל גורן הוקצעו למעשר מדרבנן. דמאן דחזי סבור שגדל צשדהו: **וה"מ צשדה**. שלא ידעו הכל () שנכנסו מעט מעט וסבורין שגדל שם אכל צעיר כל שכניו ראו שכנים על יד על יד ויודעין שהן של לקט שכמה ופאה ופטור מן המעשר דמתניא צספרי' וצא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך צדצר שאין לו צו חלק ונחלה עמך הוא צא ונוטל המעשר ראשון שלו ילא לקט שכמה ופאה שיש לו חלק ונחלה עמך שאף לעניים לויס הם מופקדים כשאר עניי ישראל: **אינה מקדשם אם הורעים**. משום כלאי הכרם דכתיב צהו מקדש המלאה הזרע''. ונראה לי דקסדר כדאמרינן צננחות (דף טו:.) קנצום ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן ניניהו וצכי האי כרם לא גזור רבנן אשאר זרעים: **אכל כוליה כרם**. () גדול שהיא שפלת קומה הואיל וחשיצה גזור עליה: **מת**

תוס' שאנץ (המשך)

לקט שכחה ופאה שעשאן בגורן הוקבעו. פ"ה עני שכנס הרבה ביחד ועשה מהן כרי הוקבעו למעשר מדרבנן דמאן דחזי סבר שגדל בשדהו. וה"מ בשדה שכנישו בשדה ולא ידעו הכל שנתכנס מעט מעט וסבורין שגדל שם אבל בעיור כל שכניו ראו שכנים על יד על יד ויודעין שהם של לקט שכחה ופאה ופטור מן המעשר דאמרי' בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך מי שאין לו חלק ונחלה הוא בא ונוטל מעשר ראשון שלו יצאו לקט שכחה ופאה שיש לו חלק ונחלה עמך שאף לעניי לויס הם מופקדין כלשאר עניי ישראל ל"ה:

^[1]